



ФОРМИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

ЗАЯЦЬ Ольга Степанівна - аспірант Львівського університету бізнесу та права

В статті на основі аналізу наукових поглядів учених досліджено теоретичні підходи до трактування поняття «форма». Визначено основні форми адміністративно-правового протидії правопорушенням в фінансовій сфері. Зазначено, що складність визначення форм протидії правопорушенням в фінансовій сфері обумовлена тим, що кожне діяння, кожне рішення, кожне заходження так чи інакше знаходить своє проявлення в об'єктивній дійсності, а значить, цих форм може бути багато, особливо враховуючи досить великий коло суб'єктів протидії правопорушенням в фінансовій сфері, кожен з яких має свій специфічний статус.

Ключові слова: форми, адміністративно-правове протидія, правопорушення, фінансова сфера, контроль, профілактика.

Постановка проблеми

В умовах інтеграції України до Європейського економічного простору, постійних цінних і валютних коливань, особливого значення в діяльності держави набуває створення стабільної та збалансованої фінансово-економічної системи. Саме така система має стати основою для ефективного розвитку ринкових відносин та держави в цілому. На жаль, сьогодні у нашій державі існує ряд чинників, які, завдаючи шкоди її фінансовій системі, гальмують економічний розвиток. Одним із них є вчинення різноманітних економічних злочинів та правопорушень, зокрема легалізація

(відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом. Даний вид протиправної діяльності, як слушно зазначає Т.А. Кобзева, позбавляє державу значної суми коштів, яку вона могла б спрямувати на розвиток усіх сфер життєдіяльності суспільства [1].

Стан дослідження

Дослідженню окремих аспектів правового регулювання протидії правопорушенням у фінансовій сфері приділяли увагу у своїх наукових працях: А. І. Берлач, І. В. Бойко, В. М. Гаращук, Р. А. Калужний, М. В. Коваль, В. К. Колпаков, Є. Б. Кубко, О. В. Кузьменко, А. Т. Комзюк, В. В. Копейчиков, Д. В. Лученко, А. В. Малько, М. А. Матузов, О. М. Музичук, О. В. Негодченко, В. І. Олефір та інші. Однак, недостатньо уваги приділялось, на нашу думку, саме формам адміністративно-правовій протидії правопорушенням у фінансовій сфері.

Саме тому метою статті є розглянути форми адміністративно-правової протидії правопорушенням у фінансовій сфері.

Виклад основного матеріалу

На початку розгляду даного питання вважаємо за необхідне декілька слів приділити загальному аналізу поняття «форма». У побутовому терміні «форма» (від лат. «forma» – зовнішність, устрій), як правило, вживається для позначення: зовнішнього вигляду, обрису чогось або когось; устрою, побудови, структури чогось (когось); зразка документа, яко-

го необхідно дотримуватися при складанні, заповненні аналогічних документів [2, с.622-623]. Також у словниковій літературі зустрічаються такі тлумачення терміну «форма»: 1) пристрій, шаблон, за допомогою якого чому-небудь надають певних обрисів, якогось вигляду; 2) суворо встановлений порядок у будь-якій справі [3, с.578; 4, с.1543].

Що стосується філософського розуміння форми, то тут дане поняття використовується, як правило, для позначення зовнішнього виразу та способу організації певного змісту. Так, Л. Ф. Ільчев пише, що форма – це поняття, яке відображає внутрішню організацію змісту і пов'язане, таким чином, з поняттям структури [5, с.620]. Схожа точка зору висловлена й у філософському словнику за редакцією І. Т. Фролова, з приводу форми зазначається, що дана категорія вживається для відображення внутрішньої організації змісту, і в цьому значенні проблематика форми отримує подальший розвиток у понятті структури [6, с.519-520].

У юридичній та управлінській сфері, коли йдеться про форму, то, як правило, мається на увазі або зовнішнє вираження, зовнішній вигляд (прояв) певних дій, засобів заходів, а також спосіб побудови, організації певної системи, який, у свою чергу, і призводить до набуття цією системою відповідного зовнішнього вигляду. Так, наприклад, В. К. Колпаков розуміє форми державного управління як той чи інший спосіб зовнішнього вираження (оформлення) змісту цієї діяльності [7, с.199]. В.Я. Малиновський за цього приводу зазначає, що при визначенні форми управлінської діяльності, як правило, мова йде не про дії суб'єктів управління, а про їх зовнішнє вираження (зовнішній вияв), оскільки дії залежно від характеру і форми вираження становлять той чи інший зміст цієї діяльності. Отже, формою державного управління вважають будь-яке зовнішнє вираження конкретних однорідних дій державного органу, його структурних підрозділів та службових осіб, котрі здійснюються з метою реалізації функцій управління [8, с.424].

Ю. П. Битяк характеризує форму управління зовнішнього прояву конкретних дій, які здійснюються органами виконавчої влади для вирішення поставлених перед ними

завдань. Якщо функції управління розкривають основні напрями цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на об'єкти управління, то форми управління – це шляхи здійснення такого цілеспрямованого впливу, тобто форми управління показують, як практично здійснюється управлінська діяльність [9, с.135-136]. На думку С.Г. Стеценка, форми державного управління – це зовнішні прояви конкретних дій органів виконавчої влади чи їхніх посадових осіб, у яких реалізується компетенція цих органів (осіб) [10, с.172].

Тож, на підставі вище викладеного щодо розуміння сутності форми можемо дійти висновку, що форми протидії правопорушенням у фінансовій сфері це зовнішній вираз у об'єктивній дійсності тих практичних дій та управлінських рішень, що реалізуються, приймаються суб'єктами зазначеної протидії під час здійснення. Складність визначення форм протидії правопорушенням у фінансовій сфері обумовлена тим, що кожна дія, кожне рішення, кожен захід так чи інакше знаходить свій прояв у об'єктивному житті, а отже цих форм може бути безліч, особливо враховуючи досить просторе коло суб'єктів протидії правопорушенням у фінансовій сфері, кожен з яких має свій специфічний статус. У той же час, якщо здійснити певне узагальнення однорідних та дуже схожих за своїми цілями і змістом заходів протидії правопорушенням у фінансовій сфері, то можна, з нашої точки зору, в якості основних форм досліджуваної протидії назвати такі:

- нормотворчість. Нормотворчість – це форма владної діяльності держави, спрямованої на утворення нормативно-правових актів, за допомогою яких у чинну юридичну систему запроваджуються, змінюються чи скасовуються правові норми [11, с.162]. О. Ф. Скакун вважає що під нормотворчістю слід розуміти офіційну діяльність уповноважених суб'єктів держави та громадянського суспільства щодо встановлення, зміни, призупинення і скасування правових норм, їх систематизації [12, с.342]. Специфічним випадком нормотворчості є законотворчість або законодавча діяльність, яка полягає у розробленні, прийнятті та введенні в дію компетентних нормативних актів вищої юридичної сили законів. Значення нормотворчості як форми протидії правопорушенням у фінансовій

сфері обумовлене такими обставинами: поперше, сама по собі зазначена протидія є видом правової діяльності, тобто її організації та здійснення повинні відбуватися на підставі, у порядку і межах, визначених законодавством. Звісно, різні заходи протидії вимагають різного ступеня їх правової регламентації: одні із них регулюються лише у загальному вигляді, інші – мають жорсткі законодавчі рамки, втім функціонування усього адміністративно-правового механізму досліджуваної протидії в цілому відбувається на відповідних організаційно-правових засадах; по-друге, неякісне, недосконале законодавство досить часто є тим фактором, який сприяє вчиненню особами правопорушень, оскільки вони знають як можна скористатися законодавчими недоліками у своїх корисних цілях і unikнути при цьому покарання. Головними заходами, які становлять зміст цієї форми, є: аналіз чинного законодавства на предмет його відповідності наявному рівню розвитку фінансової сфери та відносин, що у ній відбуваються; виявлення у ньому (законодавстві) недоліків і прогалин; оновлення та доповнення чинного законодавства, що здійснення внаслідок проходження складної процедури номотворчості: ініціати́ва і підготовка проекту нормативного акта; внесення проекту нормативного акту суб'єкту номотворення; розгляд та обговорення проекту нормативного акта; прийняття нормативного акта; введення нормативного акта в дію [13, с.486];

- контроль. У науковій та навчальній літературі контроль визначається як спостереження та перевірка розвитку суспільної системи й усіх її елементів відповідно до визначених напрямів, а також у попередженні та виправленні можливих помилок і неправомірних дій, що перешкоджають такому розвитку [14, с.349]. В. Я. Малиновський охарактеризував контроль як процес забезпечення досягнення організацією своєї мети, що складається зі встановлення критеріїв, визначення фактично досягнутих результатів і запровадження корективів у тому випадку, якщо досягнуті результати суттєво відрізняються від встановлених критеріїв [8, с.295]. Дана форма контролю пов'язана із здійсненням системного та систематичного спостереження за дотриманням учасниками фінансових

та тісно пов'язаних із ними відносин фінансової дисципліни та режиму законності. У ході контролю компетентні органи та посадові особи перевіряють діяльність суб'єктів фінансової сфери на предмет наявності у ній порушень та інших недоліків, що можуть нести загрозу фінансовому потенціалу держави і суспільства. Слід зазначити, що наявність якісного та ефективного контролю є запорукою належної якості нормотворчої діяльності, адже недоліки та прогалини у чинному законодавстві найчастіше виявляються саме під час здійснення контролю. Що ж стосується заходів, які належать до даної загальної форми протидії правопорушенням у фінансовій сфері, то до них належать: аудит, перевірки, інспектування, моніторинг;

- юридична відповідальність. Дана форма протидії правопорушенням у фінансовій сфері є найбільш жорсткою і має, так би мовити, крайній характер, тобто вона застосовується тільки тоді, коли всі інші форми та методи протидії виявилися неефективними. А. П. Чирков розглядає правову відповідальність як стан примусу до правомірної, а отже, і відповідальної поведінки, що досягається за допомогою несення несприятливих наслідків, накладення яких пов'язане з такою, що засуджується, є винною і протиправною (безвідповідальною) поведінкою певних осіб, і який має кінцеву мету: виховання правопорушників у дусі дотримання законів, а також попередження вчинення ними та іншими особами нових протиправних діянь [15, с.25]. О. С. Літашенко пише, що юридична відповідальність – це один із видів соціальної відповідальності, являє собою встановлений державою примусовий захід (покарання) за скоєне правопорушення, що застосовується до винної особи державними органами, або за їх дорученням громадськими органами, та обов'язок правопорушника перетерпіти відповідні негативні наслідки, що визначені чинним законодавством [16, с.16]. Отже, юридична відповідальність як форма протидії правопорушенням у фінансовій сфері полягає у покладанні на особу, винну у вчиненні правопорушення, додаткових обов'язків, невідворотне виконання нею яких забезпечується державою і передбачає зазнавання цієї особою несприятливих для себе наслід-

ків майнового, організаційного та (або) особистісного характеру. Саме у цій формі виявляється каральний аспект протидії правопорушенням у фінансовій сфері;

- профілактика. У спеціальній літературі приводиться велика кількість визначень профілактики правопорушень, зокрема її розуміють: і як діяльність, метою якої є попередження криміногенних наслідків людської діяльності, а також виявлення, вивчення причин та умов, що спричиняють вплив на правопорушення, найчастіше за допомогою примусових заходів, без втручання у галузь конституційних прав та свобод особи [17, с.215]; і як організовану державою діяльність формальних і неформальних утворень і окремих громадян, яка здійснюється на основі і на виконання закону з метою викорінення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних проступків, і забезпечує формування законслухняної поведінки громадян у сфері державного управління [18, с.257-258]; і як особливий вид соціального управління, який має забезпечити безпеку цінностей, що охороняються правом. Змістом профілактики є розробка та реалізації комплексу цілеспрямованих заходів щодо виявлення та усунення причин та умов правопорушень, а також здійснення профілактичного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки [19, с.23] тощо. На нашу думку, профілактика є чи не найголовнішою формою протидії правопорушенням у фінансовій сфері, оскільки призначення заходів, що становлять її зміст, виявляти та усувати умови та фактори, що спричиняють скоєння правопорушень, спонукають та провокують осіб до вчинення протиправних дій. Тобто профілактика покликана боротися не з наслідками, а з передумовами правопорушень, тож чим ефективніше у державі проводиться профілактична робота, тим менше у ній компетентним суб'єктам доводиться звертатися до форм та методів примусового характеру, зокрема юридичної відповідальності. Проведення профілактичної роботи передбачає здійснення низки заходів щодо: аналізу стану законності у фінансовій сфері, визначення видів правопорушень, які вчиняються у ній найчастіше, встановлення груп осіб, які у переважній кількості випадків вчиняють такі правопорушення; з'ясування

причин правопорушень, а також умов, обставин і факторів, що сприяли їх вчиненню, виявлення інших потенційно небезпечних процесів і явищ у фінансовій сфері, що можуть призвести до вчинення правопорушень або посприяти їх скоєнню, вжиття заходів до усунення таких умов та факторів;

- правове виховання. О. Ф. Скакун визначає правове виховання як цілеспрямований постійний вплив на людину з метою формування у неї правової культури і активної правомірної поведінки [20, с.479-480]. Дана форма протидії правопорушенням у фінансовій сфері передбачає здійснення не примусового впливу на суб'єктів фінансової сфери з метою підвищення рівня їх правової культури та формування належного рівня правосвідомості, які забезпечують правомірну поведінку цих суб'єктів не з остраху бути покараним, а через глибоке усвідомлення необхідності та корисності такої поведінки. Реалізується дана форма протидії правопорушенням у фінансовій сфері через освітні, роз'яснювально-консультаційні, інформаційно-пропагандистські та інші заходи.

Висновок

Підсумовуючи все зазначене у даному науковому дослідженні, можемо зробити висновок про те, що форми є тими елементами адміністративно-правового механізму протидії правопорушенням у фінансовій сфері, в яких виявляється характер і зовнішній вигляд дій та заходів, що реалізуються в ході його функціонування, їх аналіз дає змогу зрозуміти, яким чином, у який спосіб здійснюються на практиці завдання та функції цього механізму.

Література

1. Кобзева Т. А. Удосконалення законодавства про адміністративну відповідальність за правопорушення в сфері протидії легалізації (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом / Т. А. Кобзева // Форум права. – 2012. – № 2. – С. 347-351.
2. Словник іншомовних слів / Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К.: Наук, думка, 2000. – 680 с.
3. Бирик С. П. Сютя Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення

АНОТАЦІЯ

У статті на основі аналізу наукових поглядів вчених досліджено теоретичні підходи щодо тлумачення поняття «форма». Визначено основні форми адміністративно-правової протидії правопорушенням у фінансовій сфері. Зазначено, що складність визначення форм протидії правопорушенням у фінансовій сфері обумовлена тим, що кожна дія, кожне рішення, кожен захід так чи інакше знаходить свій прояв у об'єктивному житті, а отже, цих форм може бути безліч, особливо враховуючи досить просторе коло суб'єктів протидії правопорушенням у фінансовій сфері, кожен з яких має свій специфічний статус.

Ключові слова: форми, адміністративно-правова протидія, правопорушення, фінансова сфера, контроль, профілактика.

SUMMARY

The article, based on an analysis of scientific views of scientists, the theoretical approaches to the interpretation of the term "form". The main forms of administrative and legal counteraction to offenses in the financial sector. It is noted that the complexity of determining the forms of combating offenses in the financial sector due to the fact that every action, every decision, every event somehow finds its expression in the objective life, and therefore these forms can be set, especially given the fairly extensive range sub` objects counter offense in the financial sector, each of which has a specific status.

Keywords: forms, administrative and legal opposition, the offense, finance, control and prevention.

та слововживання / За ред.. С. Я. Єрмоленко.- Харків «Фоліо», 2006,-с.623

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел.-К; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005, 1728 с.

5. Философский энциклопедический словарь / Гл. редакция: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов — М.: Сов. Энциклопедия, 1983.—840с.

6. Философский словарь / Под ред. И. Т. Фролова. — 7 изд., перераб. и доп.— М.: Республика, 2001,- с. 719.

7. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: Підручник. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 544 с.

8. Малиновський В. Я. // Державне управління: Навчальний посібник.- Вид. 2-ге, доп. та перероб.- К.: Атіка, 2003.- 576 с

9. Аксенов А.А. Организация взаимодействия в органах внутренних дел как функция управления: Автореф. дис. ... к.ю.н.: 12.00.02 / Академия МВД СССР. — М., 1974. — 24 с.

10. Стеценко С. Г. / Адміністративне право України Навчальний посібник-К Атіка, 2007 — 624 с

11. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. / А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та інші; За ред. В.В. Копейчикова. — Стер. вид. — К.: Юрінком Інтер, 2000. — 320 с. — Бібліогр.: с. 312.

12. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник. — 2-ге видання. — К.: Алерта; ЦУЛ., 2011. — 520с.

13. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. — К. : НАДУ, 2010. — 820 с.

14. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова). — К.: Видавництво «Юридична думка», 2004. — 584 с

15. Чирков А.П. Ответственность в системе права: Учебное пособие / Калинингр. ун-т. — Калининград, 1996. — 77 с

16. Літошенко О. С. Адміністративна відповідальність в системі юридичної відповідальності: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Літошенко Олена Святославівна ; Київський національний економічний ун-т. — К., 2004. — с. 201

17. Негодченко В.Г. Державно-правове забезпечення профілактики злочинності // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. — 2001. — № 1(4). — С. 213-217.

18. Додин Е.В. Административная деликтология / Е.В. Додин. — Одесса, 1997. — 116 с.

19. Блувшвейн Ю.Д. и др. Профілактика преступлений: Учебное пособие. — Минск, 1986. — 287 с.